

ARCHA

KULTURNÍ REVUE

Vydavatel:

Kulturní referát Československého
uprchlického výboru v Mnichově.

Revui ARCHU vydává Kulturní referát Výboru československých
politických uprchlíků v Mnichově

Řídí: Dr. Antonín Kratochvíl s kruhem spolupracovníků
Odpovědný zástupce listu: Jos. Němeček

Předplatné DM 5.— nebo ekvivalent v kterékoli měně

Adresa redakce a administrace:
Československý uprchlický výbor, München, Gabelsbergerstr. 36/I.

Miloslav Z L Á M A L :

BUDU SE DÍVAT

Budu se dívat na krásu
a chci vedle ní žít,
budu se modlit pro ni, za spásu,
a do dětských očí ji uložit.

Do květů, do dlaní, bez pláče,
pohřbít slovo nenaléztí,
fialky po mezích ztracené,
pro koho budete opět kvéstí ?

Chtěl bych je natrhat
a nezbylo pro mne ani na kytíčku,
svět nemůže tolik štěstí dát,
co naleznete v jednom dětském líčku.

Červen 1958

& & &

Antonín K R A T O C H V I L :

ZEMŘEL BÁSNÍK

Slunná Andalusie je nejen kolébkou starých epických zpěvů o bojích s Maury a zpěvů o objevení nového světa - nýbrž je i kolébkou integrální španělské lyriky. Fernando Herrera, Gustavo Adolfo

Bécquer, Antonio Machado, Federico Garcia Lorca a Juan Ramón Jiménez - básník, esejista a nositel Nobelovy ceny za literaturu. Jiménez zemřel letos koncem května a jeho místo ve španělském básnictví nebude tak brzy zaplněno. Zemřel náhle ve věku sedmdesátišesti let na následky zápalu plic v San Juanu v Puerto Ricu.

Jiménez po dokončení právnických studií v Seville odešel roku 1901 do Paříže. Pobyt v Paříži měl pro jeho dílo dalekosáhlý význam - žil v prostředí francouzských symbolistů a i když v jeho díle najdeme stopy symbolismu - hlavní inspirační zdroje nacházel u básníka a tvůrce španělského modernismu v lyrice - Rubena Daria.

Když vypukla ve Španělsku revoluce, která se změnila v krvavou občanskou válku, odešel J.R. Jiménez do Puerto Rica, později na Kubu a do Spojených států, kde napsal svá stěžejní díla. Poslední léta svého života strávil Jiménez opět v Puerto Ricu - jako řádný profesor portorikánské university.

Vliv Jiméneze jako básníka byl velký - nejen ve Španělsku, ale ve všech zemích latinské Ameriky - přes 30 básnických sbírek se stalo prakticky rukojetí mladé španělské básnické generace. Největšího ohlasu dosáhly básnické sbírky "Smutné písně", "Vzdálené zahrady", "Balady jara", "Sonety" a "Deník ženatého básníka". Známou Jiménezovu lyrickou knihu v proze, elegii o oslíku Platerovi / "Platero a já" / přebásnil do češtiny Jiří Kovtun. Tuto andaluzskou elegii přineseme v příštím svazku Archy.

Na závěr tohoto krátkého literárního medailonu připojuji svůj překlad dvou Jiménezových básní. Výběr je náhodný.

Juan Ramón J I M É N E Z :

NOKTURNO

Hvězdy - kouzelné hvězdy,
smutné vzdálené hvězdy -
vy oči mrtvých přátel,
jak kruté jste ke mně !
Hvězdy,
vy oči mrtvých přátel,
na pozemskou pouť myslíte...
ach, zduchovnělé květy zrozené Světlem
kdy přijde opět jaro ?!

x

BŘEHY

Nevím sám -
jak od břehů dneška
na březích zítřka zakotvím.
Řeka odnese, mezitím,
skutečnost dnešního odpoledne
do beznadějných dálek moře.
Pohlédnu na Východ - na Západ,
pohlédnu k Severu a pohlédnu k Jihu.
Ta celá zlatitá pravda,
duši mou objímá -
v obzoru nebe,
falší zlomená -
Nevím sám,
jak od břehů dneška
na březích zítřka zakotvím.

& & &

Oldřich T O M A N :

MORLOCI PŘICHÁZEJÍ

Morloci, Lobové, Delta, Roboti - tak figuruje ve fantasii utopistů "redukovaný" člověk budoucnosti. Wells, Priestley, Huxley a Čapek jej viděli takřka shodně. Jednomyslně mu dávají jeden charakterový rys: citovou zakrnělost. Pokud jde o intelekt, paměť a jistý druh bezprostřední vůle, jsou tito patvorové vybaveni ještě lépe než sám člověk. Ale celá emocionální sféra je u nich vygumována. Afekty, instinkty, emoce a všechny vyšší city z nich byly vyraženy. Jsou stále v neutrální poloze: jsou zchlazeni, neučastní a bezbarví. Pracují, obsluhují stroje, učí se s metodickou pravidelností, bez záchvěvů, bez rušivých vlivů, bez onoho nevypočitatelného plaménku, který se v člověku může v daném okamžiku rozhořet v požár nadšení a heroismu. Fungují dokonale jako hermeticky uzavřené švýcarské hodinky. A šíří kolem sebe jakousi morovou svatozář, zvířata se jich bojí a lidé si je oškliví.

Psychologicky vzato je to správný logický kalkul. Emocionální složky brzdí a "zlidšťují" matematickou funkci mozkových buněk. Narušují paměť a inhibují vůli. Jsou jakoby kruhová zeď, která drží člověka v lidských mezích. Jsou instancí, které se člověk ptá při rozhodování, při činu. Jsou jeho svědomím. Člověk, summa jeho myšlenek, soudů a činů, je tak složitou výslednicí vzájemného ovlivňování rozumu, vůle a citu - moderní terminologií je resultanta interfunkcí vrstvy intelektuální, volní a emocionální.

Utopičtí "homunkulové budoucnosti" jsou resultanta jen dvou složek, složky rozumové a volní. Jsou zploštěni, jsou dvojrozměrní. Chybí jim

cit: chybí jim pláč a smích, intuice a invence, metafysika a filosofie, humor a charme, umění... chybí jim „persona“, chybí jim osobnost !

Proč se tito romanopisci a dramatikové obracejí proti této hypothetické species člověka s takovou vehemencí ? Proč před ním varují a ukazují na něj výřečným prstem ? Z důvodu, který je nashodě: tento degenerovaný homunkulus je nabit možnostmi chladné krutosti. Sám necítí a nedovede si představit utrpení druhých. Proto s nimi dovede zacházet jako s věcmi, z nichž krev neteče.

Hrozí vůbec nebezpečí, že by se člověk mohl v budoucnu vyvinovat, lépe řečeno „svinovat“, tímto směrem ? Lze označit tendence, které by pro takovou de-voluci svědčily ? Můžeme pozorovat v životě dneška postupující proces citového zakrňování ? Nuže, takové tendence tu jsou. Je otázka, co proti nim podnikne stát, škola, theolog, psycholog a sociolog.

x

První je lehce pozorovatelné „zpovrchnění“ citového života. Uvolňování a přetrhávání citových svazků, které dříve člověka poutaly. Jakási citová atomisace. Člověk je vržen zpět sám k sobě. Žije prakticky sám se sebou a jeho spoluúčast na životě druhých, i nejbližších členů rodiny, je menší a menší. Tak tomu je zvláště ve velkoměstě, v průmyslových oblastech. Ve dne stojí člověk u stroje, u statistik, u běžícího pásu a večer se většinou vrhá do mělké, povrchní zábavy, kterou mu servírují kina, televise a radio.

Ve dne je sám se strojem a večer je sám před strojem. Z citové nudy a prázdnoty dne - neboť většinou vykonává jen několik ukonů - uniká večer do říše fantasmie: do dějů, do detektivky, do sebešpatnějšího kýčového románu a kýčové veselohry, do cowboyky a v poslední době do southerne-

ru. Je to známý zjev, který dostal jméno "escopismus" - "escape" je tolik co unik - a kterým se zabývá řada vynikajících amerických psychologů. Večer se stává konsumentem pseudokultury, neboť "zábava" musí být lehká a nezátěžující. Jen žádné problémy ! Jenom nic, co bych musel promýšlet, procítovat a nosit s sebou jako břímě, než to zpracuji. Dejte mi sladký povrch ! Dejte mi lehce stravitelnou náhražku ! / Analytické postřehy Sydneye Hooka a Harolda Lasswella. / A ještě k tomu se konsumuje kvantum: pravidelně dva celovečerní filmy, sedm krátkých filmů na televizi a několik rozhlasových her za večer.

Lze z tohoto enormního množství opravdu něco prožít ? Spoluprožít identifikaci s hrdinou děje ? Sotva. Spíše je to jakási vlašná, temperovaná sprcha, která má omýt duši diváka od prachu všednosti a přivést ji do onoho panenského stavu, v němž byla, když se ráno probudil. Spíše je to jen tříšt vjemů, které mu dovolují "nemuset být sám se sebou". Nepoznávat sám v sobě - a také introvertovanost, nepostradatelná charakterotvorná složka, je proskribována skoro jako duševní choroba.

Střední typ průmyslového dělníka a zaměstnance se pohybuje mezi dvěma extrémy: mezi atomisací a zestádněním. Sám se strojem, sám se Stíny a Zvuky, anebo s jinými ve hluku a v nejmělčím hovoru.

Má to své výhody: lehce se přenáší přes problémy dne, nedostává se do konfliktů a proplétá se jako uhoř mezi překážkami a úskalími moderní civilisace. Ale nutně a nezabranitelně se jeho duše zplošťuje, vysychá a ochorňuje citovou atrofií. Vychládá a deformuje se.

X

To, co se v němčině příhodně nazývá "traumfabrika", mu připravuje potravu, které se říká "sen-

sace". Noviny, magaziny, filmy, radio mu ji dodávají náležitě bombastický nafouknutou. "Sensace" - prudká, rychle pomíjející vzrušení smyslů. Úder na smysly. Bengálský oheň a gong. V podstatě je to saturace povrchní, infantilní zvědavosti. Ale možnost sympatie, spoluprožitku je u ní minimální. Zase jenom pasivní obdiv, v horším případě pasivní závist...

X

Pro náležité zpracování životního a uměleckého zážitku je třeba času. Času na promyšlení, na prožití, abychom mohli být s věcí hotovi, abychom ji mohli začlenit do své vnitřní struktury, aby nás trvale obohatila jako zkušenost. Ale právě čas je vzácným kořením pro člověka dneška. Tempo a tempo ! Je štván chronometry, píchačími hodinami, začátky představení. Nemá pokdy se zastavit a podívat se do sebe, co s ním vjemy a dojmy provádějí. Je ještě štván, i když sedí v ztemnělém a měkce polštářovaném biografu. Tempo je jako ocelový val, který mu zabranuje v přístupu k sobě samému, v sestupu do sebe sama.

A tak z hektického a uštaného bahna moderního zmechanisovaného života se pomaloučku vynořují bezbarvé, rozplizlé hlavy Morloků. Nabývají své odlidštěné, prázdné podoby, a šíří kolem sebe atmosféru nudy, nepřináležitosti a vnitřního vakua.

X

I po stránce technické se ponenáhlu stává moderní uživatel mechanického komfortu pouhým „stlačovatelem pák a knoflíků". Mechanismu těch technických zázračků většinou nerozumí. Jiné mozky je za něho vymyslely. Jemu je dovoleno obsluhovat je a vyvinovat při tom inteligentní námahu dvouletého dítěte nebo opice. Oba tvorové to už dovedou. Je obklopen záhadami strojů jako primitiv byl obklo-

pen záhadami Přírody a vesmíru a divými šelmami.

x

Staříčský názor byl, že člověk, stvořený k obrazu Božímu, je jaksi tvůrce en miniature. V tvůrčím aktu spatřovali filosofové minulosti nejjistější základ spokojenosti a štěstí.

Tvůrčí činnost nemusí být právě komponování symfonie, tesání Davida z mramoru nebo pilování sofokleovského dramatu. Může to být výroba boty, vyšívka, amatérský akvarel, návrh knihovny nebo laické sestavování horoskopu. Ale jedno nezbytně postulujeme: celost ! Uskutečnění myšlenky od A do Zet. Se vším hledáním, zkoušením a se všemi korekcemi. Se vší bolestí, která tvůrčí proces nezbytně provází. S pochybami a vědomím nepostačitelnosti a s usilím kompensace. Ten boj o vlastní, svůj tvar, je na tom to nejcennější. To právě slouží k prohlubování Osobnosti. Hledáje tvar svého díla, hledáš sama sebe !

A poznávaje sama sebe, prohlubuješ a rozšiřuješ svůj citový svět: začleňuješ se do tkáně společnosti, kultury a Osudu. Jaké jsou tedy možnosti pro dělníka u frézy, pro kalkulantku u počítačového stroje nebo pro asistenta chemie ?

Pro moderního dělníka, jehož specialisace je užší a užší ? Co ze sebe vkládá do své práce ? Co ze svých myšlenek může ztvárnit ? Jaké je jeho uspokojení, když si večer umeje ruce a svlékne overally ?

Ovšem, je nemožno vrátit se dnes k manufaktuře. Nelze učinit krok zpět k individuální výrobě. Ale "tvůrčí činnost" je potřeba tak naléhavá a neodmluvná, pro zdravý a harmonický rozvoj osobnosti tak nezbytná, že by se mělo už jen v zájmu duševní hygieny pro ni podniknout vše, co se dá.

Ukazovat takové možnosti, provádět instruktáž, pořádat kursy... to je úkol, který by přiměl netušené sociální i ekonomické zisky.

Ale kdo se tohoto úkolu podejme ? - Zatím jen pracují továrny snů na plné obrátky a chrlí na horečný trh neukojitelnosti své zmetkovité a náhražkovité produkty. A z kin a od televise odcházejí nespokojení diváci s hryzavým, nejasným hladem na dně okrádané duše.

X

Kdybychom na kulturní žebříček assimilace hodnot postavili

- a/ moderního průmyslového dělníka, který si odpracoval svých osm hodin u stroje a večer shlédl x filmů a
- b/ athénskému ševce, který udělal za den pár bot podle svého nápadu a večer se šel podívat na Sofokleovu tragedii:

jaká by byla mezi nimi kulturní vzdálenost ? Bylo by ji lze změřit aniž bychom vzali na pomoc zkušeného hvězdářského matematika ?

X

Ano, z hektických vod konjunktury a nadprodukce se pozvolna vynořuje bledá, bezbarvá a bezvýrazná tvář Morloka s těžkými unavenými víčky a s očima bez zájmu. Užívá komfortu a technických vy-možností, o jakých se nesnilo ani Hárún al Rašídovi. A přece je chudší než pariové starověku.

Na jeviště dějin přichází bohatý, chladný a nebezpečný žebrák: přichází Morlok

& & &

Jan J A N I C H :

OSMÝ ROK V MNICHOVĚ

/ Listy deníku /

MOTTO: Upřímně řečeno, bojím se našeho hrdinství a bojím se naší zbabělosti /květen 45 - únor 48/. Myslím, že ani v jednom ani v druhém neznáme dosud potřebnou, snesitelnou míru. Kolektivní rozvahu zaměňujeme někdy za zbabělost a hrdinství přecháváme jednotlivcům.

Mlha a noc

1/ Francouzský film: Mlha a noc. Je to hrozná vina ! A bylo by hrozné, žít mezi lidmi a dívat se na ně brýlemi, na jejichž jednom sklíčku by bylo napsáno „mlha“ a na druhém „noc“. Nevím, kdo by si při pohledu na buldozer, rozhrnující hromadu mrtvol, mohl pošetile a bláhově myslet: „Dobře, že jsme bez viny ! “

2/ Výlet šedivým podzimním dnem roku 1956 do Dachau. Zdráháš se uvěřit, že v této „nic neříkající krajině“, v níž visí cáry mlhy jako prádlo na bělidle, stál obávaný hrad hrůzy, moderní mučírna našeho pokrokového století. Ale tak tomu bývá vždy, když se člověk opíjí sám sebou: jeho vlastní křivdy, jeho vlastní poklesky se před ním skrývají v masce nenápadnosti. - Táborové baráky jsou dosud obydleny. Nežijí v nich však vězni, ale lidé, zbavení svých domovů. Vina zločinců je trestem nevinných ! - A tady někde je místo, na kterém zemřel český básník, spisovatel a novinář dr. Alfred Fuchs. Stál v mrazu na pranýři a polévali ho studenou vodou až do skonání. Tady

někde byla také cela arcibiskupa dr. Berana.

3/ Ale smíme zapomenout pro cizí viny na vlastní ? V paměti ještě uvízly obrazy z května roku 1945: Viděli jsme umírat člověka, kterého ubili latkou, jejíž konec byl propíchnut velikým hřebem. Viděli jsme umírajícího konfidenta, kterému, když prosil o vodu, podali sklenku s lidskou močí. - Slušní lidé byli diváky.

A ještě mnoho jiných obrazů ukrutenství. Lidská paměť po nich sahá po paměti: pochod smrti z Brna, sedmdesátipětiletý stařec, hnáný se zakrváceným obličejem v husím pochodu městem, reportáže Michala Mareše o ukrutenství na Čechách i Němcích / a zvláště jedna z nich o německé dívce, která pojídá vlastní výkal a jazykem vytírá vlastní celu /.

4/ A přece se - do jisté míry - musí zapomenout. Jak jinak bychom mohli vlastně dále žít ?!

Politický vězeň roku 1956

1/ Vezou ho v autobuse na práci starou známou ulicí. Proč není člověkem, který právě přeběhl ulicí na druhou stranu ? Před sebou má své ruce. Vždyť tyto ruce by raději tlačily kočárek po chodníku ! Večer bude stát u tmavé zdi a myslet na onoho člověka, který přebíhal ulicí a na ženu s kočárkem a bude jim závidět jejich štěstí - radost, jakou vždycky cítíme, když se setkáváme s důvěrnými místy svého dřívějšího života. - Myslím na přátele a zvláště myslím na Jarku a jeho matku, malou vetchou ženu, která obchází vysoké zdi věznice a nechápe. A mé srdce tvrdne. Je přece jen těžké odpouštět - vězňům! Jak dlouho ještě potrvá naše cesta k ušlechtilějšímu a lepšímu ?

A venku hlučí stroj - velkoměsto.

1/ Lidé v chrámu: trosečníci hluku. Venku: Babylon: zmatení hluků.

2/Soudím, že je přece konec konců jen nesnadnější, dobrovolně dodržovat zákon, a lehčí a pohodlnější, žít si vlastními zákony. Bylo-li před 200 lety hrdinštější, byla-li to výzva, vmetená do tváře obecné konvence, žít vlastními zákony, není tomu dnes opačně ?

3/ Kajícnost sedí v zadních lavicích. Pokoru není skoro ani vidět. V předních lavicích se tlačí jiná společnost.

Atom a literatura.

1/ Pod zorným úhlem subjektivnosti: Fysikové moderní literatury: Bernanos, Kafka, Becket. Max Planck novodobé literatury: Dostojevskij. Čtu od školských let po prvé "Bratry Karamazovy". V němčině. Atomy lidských osudů, příběhů, vášní, odpadů, podvodů, hrozeb, oplzlostí, sobectví, radosti, víry, opojení. Osudy, které svou průdkostí trhají obal celé knížky.

2/ Až dosud odsuzoval autor čtenáře k roli outsidera v jeho stínu. V nejlepším případě: spisovatel-průvodce, čtenář - zvědavý návštěvník. Fysikové moderní literatury však čtenáře vymaňují z této přežitě degradace a vybavují ho pravomocí spolutvářce.

3/ Tak jako říkat myšlenku po lopatě by bylo v současném románu hrubým porušením literárního vkusu, tak i zdlouhavá vyjadřovací forma by byla přestupkem proti novodobému umění literární zkratky. Obsah je víc, než popis. Ve světě se

zkracují vzdálenosti, v literatuře se zhušťuje myšlenka i vyjadřování. Čtenář domýšlí, rozvíjí a dotvořuje s literárním tvůrcem.

Poslední list z deníku.

/ Žiji již osmý rok v Mnichově. /

Bohemia - Bavaria: obě země mají ve znaku lva. V obou zemích vaří dobré pivo. Čechy daly Evropě jako jednoho z mučedníků Jana Nepomuckého, v Bavorsku ho uctívají. V Čechách komponuje Jaromír Vejvoda, v Bavorsku hrají a tančí jeho polky. V Čechách teče Jizera, v Bavorsku Isara, jenom, že Jizera je přítokem Labe, která teče do Německa a Isara přítokem Dunaje, který teče do Československa. Bavorským národním jídlem je vepřová-knedlík-zelí, české národní jídlo se ovšem od bavorského liší barvou knedlíku, chutí pečinky a zelí. Bavoři jedí hodně a špatně, Češi jedí hodně a dobře. Bavoři i Češi se také rádi hlučně smějí. Bavořan se dovede rozesmát pupkatému strejci, upíjejícímu z mázu, nebo nestydaté sošce na stole. Čech se směje raději delikátnějším vtipům.

V Bavorsku si dávají muži najevo projevy důvěry štuchanci a popleskáváním po plecích, v Čechách se muži drží za ruce. V Bavorsku jsou ještě kraje, kde „der Böhme“ znamená nadávku. Je to asi to samé, jako když Čech o někom pohrdlivě prohodí: „Vždyť je to jen Bavorák!“ Bavoři mají pro něco naprosto neznámého označení „ein böhmisches Dorf“, což je pro Čechy „španělská vesnice“, která leží zeměpisně někde v Bavorsku. - Co pivo spojuje, řeč rozděluje ! A na konci je přátelský stisk rukou a usměv vzájemného porozumění na tváři.

Karel E R B A N :

„REVISIONISMUS“ MAĎARSKÝCH SPISOVATELŮ

Rudé právo po XI. sjezdu KSČ napsalo, že je třeba rozvíjet socialistické umění a téměř ve stejnou dobu vyšel v ideologickém orgánu maďarských komunistů Tarsadalmi Szemle utok proti spisovatelům, kteří rozvíjejí jiné umění než socialistické. Rudé právo zdůraznilo, ve shodě s resolucí XI. sjezdu, že dovršení socialismu je nerozlučně spjata s dovršením kulturní revoluce a dalším upevněním komunistické ideologie v lidových masách spolu s rozhodným sučtováním se zbytky ideologie buržoasní. Tarsadalmi Szemle obvinil skupinu významných maďarských spisovatelů, že ztělesňují ideologii poraženého třídního nepřítele a kolísavého měštáka.

Maďarský komunistický list uveřejnil prudký výpad proti skupině významných spisovatelů jako je Peter Veres, Pal Szabo, Gyula Illes, István Bílo, Laszlo Neméth a Aron Tamasi a obvinil je, že nevyvodili žádných důsledků z říjnových událostí roku 1956. V této souvislosti list napsal: „Tito spisovatelé nepodnikli nic pro konsolidaci, když byla poražena protirevoluce. Projevili naopak vysloveně oposiční postoj, při čemž se opírali o svá vlivná postavení. Došlo sice k několika ojedinělým, ale málo přesvědčivým pokusům o sebekritiku, ale většina těchto spisovatelů setrvala ve svých názorech. Byl to zejména Peter Veres, který ve svých dílech kritisoval formou nacionalistických frází lidovědemokratické zřízení a zase jiný spisovatel Gyula Illes se zahalil ve výmluvné mlčení. Jejich dnešní zdrženlivost a oposiční postoj je tím nebezpečnější, že by mohl sloužit za oponu

živlům, které pomýšlejí na povalení lidové demokracie."

Tarsadalmi Szemle vytýká dále této skupině spisovatelů, že jsou představiteli ideologie tak zvané třetí cesty, která je s to odcizit vládě proletariátu mnohé společenské skupiny. Lidová demokracie od těchto spisovatelů očekává, že se konečně vypořádají s vývojem posledních měsíců a že odloží své falešné názory, aby se nedostali do izolace od sil, určujících dějinných vývoj. A v závěru svého článku praví Tarsadalmi Szemle výstražně: "Strana a vláda chce zdůraznit, že je povinností těchto spisovatelů, kteří se těší uctě veřejnosti, aby brali podle svých možností stále větší účast na výstavbě lidovědemokratického řádu. Strana a vláda zejména nehodlá připustit, aby se tito spisovatelé organizovali jako politická či literární skupina."

Významným faktem bylo, že tento článek přetiskly tři vedoucí maďarské denní listy a již z toho je zřejmé, že dnešní představitelé moci v Maďarsku neberou opoziční postoj těchto spisovatelů na lehkou váhu. Vždyť mezi nimi je Gyula Illes, který je dnes považován za předního maďarského básníka. Je zde dále László Neméth, největší žijící maďarský dramatik, Peter Veres, vedoucí novelista a Aron Tamasi, přední představitel maďarské prózy. Tarsadalmi Szemle všechny tyto spisovatele obviňuje, že se sice nestaví proti režimu přímo, ale že se ve svých dílech projevují jako spolubojovníci revisionismu a že dokonce vystupují jako jeho ideologové. Zdůrazňují nadměrně národní svéráz, idealisují malého zemědělce, dožadují se revise vztahů k Sovětskému svazu a podporují vedoucí poslání inteligence. Vystupují s požadavkem národního osvobození a podléhají tlaku reakčního veřejného mínění.

Hříchů, jichž se tito vedoucí představitelé maďarské soudobé literatury dopouštějí, je tedy

pěkná řada a jejich souhrn v podstatě představuje program současného maďarského revisionismu. Nic nenahání dnešním uchvatitelům moci v Maďarsku více hrůzy než toto heslo již proto, že dnešní maďarská komunistická strana se stále zmítá v nejistotě a stále ještě nebyla s to vybudovat si pevnou základnu, jak organizační tak ideologickou. A článek Tarsadalmi Szemle bezděčně doznává, že tato strana bez úspěchu bojuje proti myšlence národní, která se projevuje nejen v dílech zmíněných spisovatelů, ale která stále ovlivňuje především maďarskou mládež. Jiný maďarský komunistický list napsal, že velká část univerzitní mládeže se stále nechce smířit s lidovědemokratickým řádem. Přes všechny čistky a kádrování na vysokých školách se ke straně hlásí jenom pouhá čtvrtina univerzitních studentů! Také v tom prý se projevuje vliv spisovatelů a proti těmto duchovním vlivům nedovedou maďarští komunisté postavit nic jiného, že brutální moc policejního aparátu, jež se opírá o sovětskou oporu. Proti těmto duchovním proudům se v Maďarsku bojuje mimořádnými soudy a teroristickými rozsudky.

Maďarský režim je tedy stále v defenzivě, přestože Rudá armáda potlačila již téměř před dvěma lety národní povstání a přesto, že hlavní představitelé tohoto povstání skončili před krátkou dobou na popravišti. Jsou v proudu nové tajné procesy, jejichž oběťmi má být řada spolupracovníků Imre Nagye a mezi nimi také vdova po bývalém ministru zahraničí Rejkovi, který sám byl popraven a později zase slavnostně rehabilitován. Komunistický režim roztahuje po celé zemi síť konfidentů. Zakládá tak zvané výbory lidové kontroly, které mají jak se udává, na patnáct tisíc členů. Byly prý zřízeny proto, aby úřadům pomáhaly potírat korupci a rozkrádání veřejného majetku, ale jejich pravým posláním je špiclovat a donášet policii. To vše ale, jak se zdá, pomáhá

málo. Opozici lze zahnat do podzemí, ale podzemní odpor podryvá kořeny státního zřízení ještě nebezpečněji než opozice zjevná. V této situaci začíná režim s nápirem na spisovatele. U nás Rudé právo zdůraznilo, že někteří umělci špatně pochopili závěry XX. sjezdu a kritiku dogmatismu a že podléhají vlivům revisionistických tendencí. Tarsadalmi Szeemle zase píše, že se přední maďarští spisovatelé stali spolubojovníky revisionismu. Tak se kupodivu souběžně pořádá tažení proti revisionismu v Maďarsku stejně jako u nás. Komunističtí vůdcové žili po léta v představě, že hlavním předpokladem pro budování socialismu je výstavba těžkého průmyslu a dnes jsou znepokojeni tím, kterak se v komunistickém světě rozmáhá revisionismus, jež vyvěrá z duchovních a nikoliv materiálních zdrojů.

& & &

Z NOVÝCH KNIH EXILU

Dr Pavel Š. V L A Š Í M :

KAREL ČAPEK O KOMUNISMU

KAREL ČAPEK : PROČ NEJSEM KOMUNISTOU ?

IV. svazek edice Kamenný erb. Nákladem Kulturního referátu Čs. uprchlického výboru v Německu.
Doslov Dr Antonín Kratochvil.

Bibliofilských tisků jsme zatím mnoho v exilu nevydali - Čapkův esej „Proč nejsem komunistou?“ si bibliofilského vydání plně zaslouží. Čapkovu politické kredo by si měl přečíst každý exulant

- možná, že na mnoho problémů, které prochází nitrem každého z nás, dovede Čapek odpovědět - i když od napsání jeho eseje uplynulo více jak třicet let. Esej stále aktuální a stále žhavý - jen několik vět, jen několik myšlenek, a zdá se vám, že tyto věty musely být napsány dnes - že tyto myšlenky musely být vysloveny dnes - třeba v době Ženevských jednání....
 „Metoda komunismu je široce založený pokus o mezinárodní nedorozumění - je to pokus roztržít lidský svět na kusy“ - anebo dále -
 „Nenávist, neznalost, zásadní nedůvěra - to je psychický svět komunismu, lékařská diagnóza by řekla, že je to patologický negativismus“ atd. atd.

Dr Antonín Kratochvíl v doslovu k Čapkovu eseji ukazuje na nerozhodnost pražských komunistů - co s Čapkovým díle a pragmatismem - a na konkrétním případě Čapkova nejvýznamějšího dramatu „Bílá nemoc“ ukazuje - jak vypadá v praxi tak nevinně oznamované zaktualisování moderních děl klasiků.

& & &

OKNA

KOMUNISTIČTÍ AGENTI PŘISKŘÍPNUTI. Nejen stálými neúspěchy, ale i zostřenými tržty je postihována komunistická špionážní síť na území Německé spolkové republiky. V minulých dnech byli opět odsouzeni dva agenti československé zpravodajské služby - jsou to Georg Grant, alias Miroslav Zarko, alias Dr med. Th. Borovski ke čtyřem letům káznice a jeho spolupracovník Josef Lehovec ke dvěma letům vězení. Hlavním bodem obžaloby byla politická špionáž a unosy do ČSR. Různé variace sebeobhajoby G. Granta vyvolávaly na tvářích soudců ironický

smích. I když většina špionážních či únosových pokusů skončila fiaskem - nelze činnost této dvojice podceňovat - bylo zjištěno, že režimisté jim vyplatili na 35.000 DM. Oba přiznali, že jedním z jejich úkolů bylo odvádět pozornost od práce skutečných školených agentů. - Lehovec byl během války členem jednotek SS. Zřejmě výborná kvalifikace pro spolupracovníky ministra Baráka !

-Ně-

X

ROMÁN O EXILU. Vyšel v Československu, má název "OPUSTÍŠ-LI MNE..." a jeho autorem je brněnský spisovatel Zdeněk PLUHAR. Kniha byla pochválena /s malými jen výhradami/ i Rudým právem. Oč v ní jde ? Líčí osudy několika obyvatel tábora Valka. Jeden z nich, Polák, je zavražděn Čechem, který se chtěl zmocnit jeho emigračních papírů; z bývalého důstojníka západní armády je obratný zloděj, děvčata se prodávají za konzervy americkým vojákům; student spáchá sebevraždu, protože nesehnal stipendium, nepochodil v lásce a byl i jinak zklamán exilem. Jiný exulant /s pochybnou minulostí národního správce/ se stane "špionem" atd. Jen mladé dvojici - on má krátkou zkušenost z cizinecké legie, ona byla znásilněna zástupcem velitele Valky - se podaří dobrodružný útek do Československa.

Tedy: Opustíš-li mne, zahyneš. Leda, že by ses vrátil domů...

Na tento námět byla už napsána v ČSR i divadelní hra, na toto thema vycházel také "Hlas domova". Pamatujete se ?

Praha má o nás zájem. Nu, o tom z mnoha a různých důvodů nepochybujeme.

Vraťme se však k Pluhařově knize. Není, pokud je nám známo, soudruh. Naopak měl po unoru 1948 velké potíže a trvalo mu drahnou dobu, než byl vzat spisovateli-komunisty na milost. Zdá se nám že byl za autora knížky vybrán, že si námět nevolil sám; snad ani nedostal potřebný dokumentační ma-

teriál. - Tím se pokoušíme omlučiť omyly a chyby, ktorých by se autor románů z blízke minulosti a vlastně stále ještě aktuální současnosti dopouštět neměl. V takovém případě má autor - i autor „románu“ jen omezenou volnosť.

Co by řekla Praha třeba dílu exilového spisovatele o nynějším Československu, v němž by např. napsal, že „TVORBA“ v roce 1953 /kdy už nevycházela/ napadla „KULTURU“ /která ještě nevycházela/ z protistalinské linie; v níž by tvrdil, že všichni občani včetně partajní smetánky chodí oblečení v hadrech, že z ČSR se může podle starého slibu s. Zápotockého volně vycestovat, kam kdo chce, jak kdo chce. - Praha by jistě řekla, že je to lež.

Něco podobného musíme tvrdit o povídkách, obsahovaných v páně Pluhařově knize. „SVOBODNÝ ZÍTRĚK“ bije do „BOHEMIE“ a ta zas do „ČESKÉHO SLOVA“ a naopak. Trojice časopisů, která vedle sebe nikdy neexistovala. - Mluví se o emigrantech-vražích, emigrantech-zlodějích, o exulantkách zahnaných do prostituce - a na druhé straně se přiznává jen několika desítkám, že ušly tomuto osudu. Je to pravda ?

Opustí-li spisovatele tvůrčí fantasie, dá-li se svést slogany, propagandistickou lží - pak hyne. A zahyne. -JN-

& & &

ZRCADLO DOMOVA

ČAPEK AKTUÁLNÝ A
PROBLEMATICKÝ

„Bielu nemoc inscenoval na javisku činohry P.O. Hviezdoska J. Budský. Rozhodol sa hru uviesť ako hru aktuálnu a naliehavu. Tento umysel nepodarilo sa mu však vždy

dokonale splniť... Ak je to hra, ktorá má varovať pred nebezpečenstvami nášho roku, ťažko v nej možno akceptovať situovanie deja do Ameriky, nejasné ostávajú viaceré narážky a repliky. Efektná scéna a scénické.

riešenie postrádajú, niekedy zrozumiteľnosť, inokedy zas umeleckú logiku: výsledok je potom nie vždy dost' jasný."

/ Z článku divadelního kritika dr.J.Boboka v bratislavské PRAVDĚ 30. mája 1958 - str.5/

x

ARNOŠT LUSTIG O SOBĚ

"Jaké byly reakce, když jste někam nějaký rukopis poslal? Odpověď: Různé. Na příklad jednou jsem poslal povídku do Hosta do domu. Jeden z redaktorů mi řekl, že se mu má povídka líbí, ale že v redakční radě byly námitky, dokonce prý někdo pochyboval, jestli vůbec existuju a jestli to prý nenapsal a neposlal sám Egon Hostovský. Nebo zase se povídka líbila, ale chybel jí optimistický konec.

Říkali mi třeba, že píšu jako Marek Hlasko. Ale já jsem od Hlaska tehdy ještě nic neznal. Jinde mi řekli: Pane Lustig, dyť je to Kavka! Přitom já nejsem

vůbec, schopný Kavku číst.

Když tak dlouho vznikaly povídky "Noci naděje"? Odpověď: Psal jsem je a přepisoval znovu a znovu, obrazně řečeno na koleně asi přes pět let. Mám dvě krásné děti a téměř stejně krásnou ženu a jeden pokoj se vším všudy - 4 metry na délku a 4 metry na šířku. Ale můj domácí je lidumil; vyklidil mi na 3 měsíce zdarma místnost ve sklepě a tam se mi pod acetylenovou lampou dobře píše.

Jaké máš vzdělání? Odpověď: Mávnutí rukou... Mám 3 měšťanky a novinářskou fakultu bez maturity a bez doktorátu!

/Z interview uveřejněném v literárním měsíčníku KVĚTEN č.9 - květen 1958 -str.518-521/

x

KDE JE DNES ODVAHA

psát velká myšlenková díla, jako je třeba Ze života hmyzu nebo Bílá nemoc? - tak se ptá olomoucký šéf činohry Karel Novák v zajímavém rozhovoru, který s ním

měl redaktor Kultury v 17. čísle. Člověku se přímo vnucuje na otázku odpovědět otázkou: "A cožpak Nezvalova Atlantida není právě z toho druhu her, po jakých volá a jaké chce hrát Karel Novák?" Je záslužné upozornit, co vše nám chybí, ale ještě záslužnější by bylo nenechat ležet ladem to, co máme a co hrám Čapkovým v myšlenkové odvaze a básnickém výrazu myslím, nezadá! Stín nezdařené premiéry, zdá se, odstavil do stínu i dílo Nezvalovo."

/ DIVADELNÍ NOVINY č.15,
28.5.1958 - str.7 /

x

GENERACE NEBO "GENERACE"

Do ankety literárního měsíčníku KVĚTEN o problémech mladé literární generace poslal příspěvek i "stalinista" literární theoretik Jan ŠTERN. Byl členem prověřovací komise ve SČS, literárně se odmlčel mezi lety 52-54. Z jeho článku citujeme:

"Mladá generace? Ano, ale jaký má program! Má program oně skupiny mladých básníků a recitátorů, kteří vystoupili v divadélku

Práce s přitažlivým heslem: UNA VENI HRDINOVÉ? Nebo má program:

/Navrtat mraky. Padat dolů./ Za rudým květem běžet k polu./ A urvat aspoň metr, aspoň hrst / země, již dosud nedotkl se lidský prst./

Co přirozeně a pochopitelně spojuje většinu mladých umělců/nebo adeptů umění/, to je po XX. sjezdu KSSS odpor k schematismu, šablonovitosti, cukrátkovému optimismu atd. - prostě k vlastnostem, které pokřivovaly růst realistického umění. Avšak tento odpor je chabým poutem! Pouhá negace nestačí k tvorbě - ba ani k radikální likvidaci toho, co chce negovat. A právě tady, na této křižovatce, jak se vyvíjí, se nedávnou minulostí, se cesty rozcházejí.

Jsou mladí umělci, kteří mají na skutečnost asi takýto, podle mého, číťankově schematický pohled: Na milost lze podle nich vzít socialistické umění jen asi do roku 1948! Poté nastalo panství kultu osobnosti a všechno, co vzniklo, bylo kýč. schema, kožen-

kový realismus, paumění
a v nejlepším případě
umělecký omyl mistra.

Já si zase myslím, že soud času nebude tak krvelačný ! Naopak jsem přesvědčen, že jepičí život budou mít kategorické soudy dnešních vševědů, kteří přeslišké a umělecké snažení oněch let udělali prostě škrt. Čímpak se liší od oněch "vulgariátorů", kteří se stejnou hloupou nafoukavostí dělali krátce po Únoru 1948 rázný udernický škrt přes "zetlelé" umění svých starších druhů? A ještě směšnější je, když takový obrazoborec a NOVÁTOR, kterému snad ani Gorkij není dost opravdovým umělcem, naletí modě, jež je stejně mladá a poctivá jako padesátiletá matrona.

Přál bych těmto dvacetiletým vševědům, aby je aspoň jednou v životě inspirovaly ty myšlenky a city, které daly do plachet našemu umění na jaře 1948! Věru, to nebyla špatná inspirace. A ne pyšnit,

ale do krve rdít by se
měl dnes každý, kdo tehdy
jako umělec zůstal
lhostejný. Kritikovat
a ne vynášet jako pří-
klad umělecké charakte-
rnosti bychom měli to-
ho, kdo tehdy mlčel,
protože neměl co říci,
protože jeho duševní
stav byl chaos z revo-
luce, která ho ohromi-
la. A my naopak dáváme
takové lidi za příklad
umělcům, kteří se v té
době bez výhrad pustili
do díla a snažili se
rázem rozřešit úkoly,
s nimiž se budeme potý-
kat ještě po desetiletí.

Zůstane hrdostí mnoha z nás, že jsme s revoluční dobou nekolabovali, ani nekoketovali, ale že jsme ji žili.

A já nevidím žádnou propast - nýbrž spřízněnost dejme tomu mezi Šotolovským Kolumbem z roku 1957 a Skálovým Skřivanem z tolik vykřičeného "Máje země" z roku 1949. Právě tak jako nevidím žádnou propast, nýbrž spřízněnost mezi bledými Dominiky předunorových dní a unavenými hrdiny dneška !"

/KVĚTEN č. 9 /květen 58/
str. 470 - 471 /

x

SLÁVA A BÍDA MODERNÍ KARIKATURY

"Italové jsou toleran-
tní. Jejich populární
kreslíř Verdini z po-
litického kreslíře fa-
šisticky orientované-
ho se stal dnes popu-

lárním kreslířem komu-
nistického tisku. Niko-
mu to celkem nevadí.
/ Nebudu ale zabíhat
příliš do podrobností,
neboť móda převlékání
kabátu podle počasí ne-
ní ani u nás neznámá."/

/ Z článku Svatopluka
PITRA v KVĚTNU č. 8
/ duben 1958 / str.
417 - 421./

& & &

ZE ZÁPISŮ V KNIZE NÁVŠTĚV V ČESKOSLOVENSKÉM PA- VILONU V BRUSELU:

"Ukazujete zde něco, co lidem doma nedáte." -
"Jestliže u vás vládne takový blahobyť a ráj,
proč tolik tisíc lidí od vás uteklo a utíká?"
- "Dávám přednost svobodě." - "Je to sice hez-
ké, ale je to ukázka bolševického kapitalismu."

& & &

Základem komunistické diktatury je nekritická
neomylnost. Režim, který se bojí kritiky a sa-
mostatně myslících jednotlivců, sám sebe od-
suzuje.

T. G. MASARYK

& & &

AUTOŘI ČTVRTÉHO SVAZKU ARCHY :

Karel ERBAN / Mnichov / - Jan JANICH / Mnichov /
- Antonín KRATOCHVIL / Mnichov / - Oldřich TO-
MAN / Mnichov / - Pavel Š. VLAŠÍM / Solnohrad /
- Miloslav ZLÁMAL / Toronto /

& & &

KAMENNÝ ERB

LITERÁRNÍ EDICE ČS. UPRCHLICKÉHO VÝBORU V NĚMECKU

vydala tato původní díla předních exilových spisovatelů:

Jan Čep: *Cikáni* (Novelistický triptych — Okupace, osvobození, exil).
Grafická úprava Mir. Šášek. DM 5.—.

Hana Šklíbová: *Pohádky* (pohádky vysílané rozhlasovou stanicí
Svobodná Evropa). DM 5.—.

Dr. Antonín Kratochvíl: *Peníz exulantův*. (Antologie exilové prósy
— dosud neuveřejněné povídky Jana Čepa, A. Kratochvíla-
Christena, Fr. Kovárny, Jiřího Kovtuna, Fr. Listopada, F. Pe-
routky, V. Štědrého a J. Tumlíře. Grafická úprava: Jaroslav
Dresler.) DM 5.—.

Karel Čapek: *Proč nejsem komunistou?* (bibliofil). DM 2.50.

H. J. Hájek: *Problém revoluce a kolaborace* (esej). DM 1.50.

Objednávky vyřizuje administrace našeho listu

Časopisy Československého uprchlického výboru:

HLAS EXILU (noviny)

ARCHA (kulturní revue)

SKAUT-EXULANT (Časopis pro mládež)

ZPRAVODAJ ČESKOSLOVENSKÉ DÁLKOVÉ ŠKOLY V EXILU

LUCERNIČKA

EDICE KRÁSNÉ LITERATURY V EXILU

Řada A:

Jiří Kovtun: *Blahoslavení* (Poesie). DM 3.50.

J. K. Baby: *Ptačí melodie* (Povídky). DM 5.—.

Vl. Štědrý: *Kožich* (Novela). DM 3.50.

Ant. Christen: *Modlitba domova v díle Jana Čepa* (Esej). DM 2.50.

Řada B:

Doc. Dr. Josef Kratochvíl: *Problém zoopsychologie a zoosociologie*
(I. a II. díl). Rozebráno.

František Listopad: *Byty a prostory* (Esej). DM 1.50.

